

УДК 373.2.011.3.-051.005.336.2(045)

МЕТОДИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР СТАНОВЛЕННЯ ЇХ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

Сирова Ю.В., к. пед. н.,
викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

У статті теоретично обґрунтовано науково-практичні засади методичної компетентності вихователів дошкільних закладів освіти як фактор їх професійного становлення. Розкрито зміст поняття «методична компетентність вихователя». Виокремлено певні педагогічні умови розвитку методичної компетентності вихователя закладу дошкільної освіти в процесі його педагогічної діяльності. Здійснений у статті аналіз науково-практичних засад методичної компетентності дозволяє в подальшому вирішити завдання вдосконалення системи методичної роботи з формування професіоналізму вихователів дошкільних закладів освіти.

Ключові слова: дошкільна освіта, вихователь, професійна компетентність, методична компетентність, педагогічні умови.

В статье теоретически обоснованы научно-практические основы методической компетентности воспитателей учреждений дошкольного образования как фактор их профессионального становления. Раскрыто содержание понятия «методическая компетентность воспитателя». Выделены определенные педагогические условия развития методической компетентности воспитателя учреждений дошкольного образования в процессе его педагогической деятельности. Проведенный в статье анализ научно-практических основ методической компетентности позволяет в дальнейшем решить задачи совершенствования системы методической работы по формированию профессионализма воспитателей учреждений дошкольного образования.

Ключевые слова: дошкольное образование, воспитатель, профессиональная компетентность, методическая компетентность, педагогические условия.

Syrova Yu.V. PRESCHOOL TEACHERS' METHODOLOGICAL COMPETENCE AS A FACTOR OF FORMATION OF THEIR PROFESSIONALISM

The article clarifies the issues of scientific works which are relevant for the theoretical substantiation of scientific and practical principles of methodical competence of preschool teachers.

The methodical competence of a preschool teacher is defined as a complex of the teacher's professional qualities which provides effective teaching and educational activities in the educational institution.

We singled out the certain pedagogical conditions of development of the methodical competence of the preschool teacher in the process of his pedagogical activity: development of values-based attitude to the pedagogical activity based on integration of the personal position of the preschool teacher and his/her general cultural, psychological and pedagogical, methodological and methodical knowledge, actualization of his/her individual experience; the teacher's incorporation in the active creative team-work in the following systems: "teacher – child", "teacher – teacher", "teacher - specialist in teaching methods in the preschool intuition", "teacher – parents" based on the "subject-subjective" relationships; the implementation of differentiated integral methodical support of the teacher's activity, which has an analytical character, and its results is diagnostic orientation, and involves the development of pedagogical skills and the skills necessary for the independent pedagogical activity (self-organization, self-regulation); reflection of pedagogical actions at different stages of the activity (self-study and self-assessment).

Key words: preschool education, preschool teacher, professional competence, methodical competence, pedagogical conditions.

Постановка проблеми. Динамічні процеси суспільно-економічного життя в цілому та зміни в системі освіти в Україні виявили певні тенденції в ставленні до професіоналізму фахівців. Необхідною стає глибока професіоналізація діяльності спеціалістів освіти, спостерігається інтеграція знань, підвищується значимість інтегрованих умінь для здійснення професійної діяльності. Потреба в забезпеченні дошкільної ланки освіти в Україні висококваліфікова-

ними педагогами зумовлює актуальність і доцільність розробки теоретичних засад і практичних аспектів формування у вихователів закладів дошкільної освіти методичної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У межах нашого дослідження важливим є аналіз робіт вчених, присвячених вимогам формування професійно-педагогічної компетентності педагога (А. Богуш, Н. Денисенко, Н. Гавриш, І. Зязюн, Е. Кар-

пової, О. Кононко, Н. Кудикіної, Н. Лисенко, Н. Ничкало, В. Петроченко, Т. Поніманської, Л. Хоружої, І. Шмиголь). Науковий інтерес становлять дослідження, присвячені вивченню проблеми формування методичної компетентності, та праці, в яких розкрито окремі аспекти методичної роботи в закладах освіти (Н. Ганжа С. Азаришвілі, О. Бігич, О. Біляковська, В. Вакуленко, Н. Ганжа, Т. Гущина, Т. Загривна, А. Кузьмінський, І. Ковальова, О. Корнева, А. Майєр, А. Мормуль, І. Петрук, Н. Рогальська, Т. Шамова).

Проте недостатньо вивченими залишається низка питань, пов'язаних із специфікою умов, методів і засобів формування методичної компетенції в процесі професійного становлення вихователя закладу дошкільної освіти.

Постановка завдання. Мета статті – теоретично обґрунтувати науково-практичні засади методичної компетентності вихователів закладів дошкільної освіти як фактору їх професійного становлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Науковий пошук дозволив з'ясувати, що проблема кадрового забезпечення закладів дошкільної освіти фахівцями дошкільного профілю високої кваліфікації стоїть особливо гостро. Зростає значущість підвищення кваліфікації педагогічних кадрів як складової частини системи безперервної освіти, збільшуються запити науки і практики в розкритті особливостей підвищення кваліфікації педагогічних працівників у самих закладах освіти.

У зв'язку з вищевикладеним актуальним у справі професійної підготовки вихователів дошкільного навчального закладу є компетентнісний підхід. Дослідження професійно-педагогічної компетентності – один із провідних напрямів діяльності цілого ряду вчених (А. Богуш, Н. Денисенко, Н. Гавриш, І. Зязюн, Е. Карпової, О. Кононко, Н. Кудикіної, Н. Лисенко, Н. Ничкало, В. Петроченко, Т. Поніманської, Л. Хоружої, І. Шмиголь).

У сучасній науково-педагогічній літературі відсутні як єдине визначення дефініції «професійна компетентність», так і єдине розуміння тлумачення її змісту.

На думку І. Шмиголь, професійна компетентність педагога – це складний комплекс, який включає професійні знання, вміння, навички, готовність до діяльності, а також цілий ряд професійно важливих особистісних якостей, таких як: креативність, мобільність, комунікабельність, толерантність, урівноваженість, чуйність, доброзичливість, прагнення до самопізнання, саморозвитку і самореалізації, саморефлексії та ін [11, с. 198].

В. Петроченко зазначає, що професійна компетентність (лат. *competere* – досягати, прагнути) педагога – інтегративна риса, що включає знання, вміння, навички, зафіксовані у кваліфікаційних вимогах, та особистісні нахили й орієнтири щодо розвитку особистісної культури, поглиблення власного досвіду, здійснення інноваційної діяльності [8, с. 34].

Теоретичний аналіз наукових праць показав, що у структурі професійної компетентності педагога більшість учених виділяють три складові частини: науково-теоретичну, методичну та психолого-педагогічну.

Ці положення послугували передумовою до виділення методичної сфери в професійній діяльності вихователів. І, як наслідок, розвиток методичної компетентності вихователя в процесі професійно-педагогічної діяльності став одним із пріоритетних завдань методичної служби закладів дошкільної освіти.

У ході роботи над дослідженням виявлено, що нині відбувається переоцінка методичної роботи фахівців системи освіти. Поступово створюються нові моделі методичної підготовки, що відповідають запитам сучасного суспільства. З'являються нові напрями і форми. Якісно змінюється зміст, проявляється така тенденція, як варіативна і різнорівнева діяльність залежно від запитів і готовності навчальних закладів.

Аналіз першоджерел показав, що ряд дослідників виділяє методичну роботу як провідний чинник становлення методичної компетентності вихователя, що є важливою складовою частиною професійної компетентності педагогів.

О. Корнева у своїх дослідженнях зазначає, що методична робота є обов'язковим та важливим складником освітньої діяльності дошкільного навчального закладу і системи підвищення кваліфікації педагогів [5, с. 9].

У роботах щодо дослідження проблеми методичної роботи в ЗДО Н. Ганжа зазначає, що методична робота в закладах дошкільної освіти має спонукати вихователя до роботи над підвищенням свого фахового рівня, сприяти збагаченню педагогічного колективу знахідками, допомагати молодим вихователям переймати майстерність у більш досвідчених колег [4, с. 15].

На основі аналізу наукових праць можна побачити, що на сьогодні сучасна методична служба є складним структурним підрозділом, що здійснює в кожному дошкільному навчальному закладі декілька напрямів діяльності: організаційно-управлінську, дослідно-експериментальну, методичну, організаційно-педагогічну, інформаційно-

аналітичну. Цільовим призначенням діяльності методичної служби є надання допомоги педагогові в його професійному розвитку.

Доцільно зазначити, що сучасна ситуація в освіті ставить педагога в принципово нові умови, для яких характерні відсутність жорсткої регламентації педагогічної діяльності, значне розширення інформаційного поля, модернізація соціальних функцій педагога, розвиток індивідуальності, готовність до ухвалення рішень, мобільність застосування професійних якостей.

На основі аналізу наукових праць можна виділити, що одним із завдань методичної системи освітньо-педагогічного процесу є формування методичної компетентності педагога.

На даний час методична компетентність педагогічного працівника як результат і найважливіший показник рівня професійної компетентності потребує переосмислення й уточнення в силу зміни самого змісту й вимог до якості освіти.

Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить про те, що окремі аспекти проблеми формування методичної компетентності цікавили таких дослідників, як С. Азаришвілі, О. Бігич, О. Біляковська, В. Вакулєнко, Т. Гуцина, Т. Загривна, А. Кузьмінський, І. Ковальова, Т. Кочарян, А. Майєр, А. Мормуль, І. Петрук, Н. Рогальська, Т. Шамова.

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури в області освітньої теорії і практики можна зробити висновок про те, що єдиного погляду на визначення поняття і структури як професійно-педагогічної, так і методичної компетентності не існує.

І. Петрук розглядає методичну компетентність вихователя як складову частину професійної компетентності, що забезпечує здатність розпізнавати і вирішувати методичні проблеми, які виникають у ході педагогічної діяльності вихователя; її структура визначена методичною культурою, методичним мисленням, методичною творчістю й мобільністю [7, с. 224].

Важливою в руслі нашого дослідження є думка Н. Рогальської яка зазначає, що методична компетентність вихователя забезпечує готовність до ефективної педагогічної діяльності, до використання інноваційних технологій, здатність усвідомлювати методичні проблеми та ефективно їх вирішувати [10, с. 35].

Методична компетентність вихователя, на думку О. Набоки, включає в себе знання, уміння та навички, які забезпечують організацію навчально-виховної роботи в ЗДО, контроль та оцінку власної діяльності [6, с. 35].

Проведений аналіз трактування поняття «методична компетентність вихователя» дозволяє зробити висновок, що дана компетентність є комплексом професійних якостей педагога, що забезпечує ефективну навчально-виховну діяльність у закладі освіти.

Науковий пошук дозволив виокремити у структурі методичної компетентності такі компоненти: методичну грамотність, яка ґрунтується на методичних знаннях, відповідних уміннях і навичках; методичне мислення, яке взаємопов'язане з педагогічним, креативним і соціальним мисленням; методичну рефлексію як важливий стимул до самовдосконалення педагогів засобами самопізнання, саморозвитку, самоосвіти та самовиховання; методичну культуру, що репрезентує інтегровану єдність цінностей-знань, цінностей-мотивів, цінності-творчості і цінності-досвіду [3, с. 8].

Аналіз опрацьованих джерел дозволяє зауважити, що одне з провідних завдань адміністративного апарату дошкільного навчального закладу щодо проблеми підвищення якості підготовки фахівців дошкільної освіти – створити умови, які забезпечують особливий підхід до вирішення освітніх завдань, ураховують вищеозначені фактори, стимулюють розвиток майстерності педагога, сприяють підвищенню його методичної компетентності [1, с. 58].

Зіставний аналіз різних підходів дозволив виокремити певні педагогічні умови розвитку методичної компетентності вихователя дошкільного навчального закладу в процесі його педагогічної діяльності: розвиток ціннісного відношення до педагогічної діяльності на основі інтеграції особистісної позиції вихователя і наявних у нього загальнокультурних, психолого-педагогічних, методологічних і методичних знань, актуалізації його індивідуального досвіду; включення вихователя в активну творчу взаємодію в системах «вихователь – дитина», «вихователь – вихователь», «вихователь – методист дошкільного закладу», «вихователь – батьки» на основі «суб'єкт-суб'єктних» стосунків; здійснення диференційованого цілісного методичного супроводу діяльності вихователя, яке має аналітичний характер, а його результати – діагностична спрямованість, передбачає вироблення педагогічних умінь і навичок, необхідних для самостійного здійснення педагогічної діяльності (самоорганізація, саморегуляція); рефлексія педагогічних дій на різних етапах діяльності (самоаналіз і самооцінка).

Для вирішення завдання формування методичної компетентності вихователя методична служба має постійно шукати

сучасні форми і методи роботи, залучати педагогів до активної діяльності. На основі аналізу наукових джерел встановлено, що на характер організації методичної роботи як локальної освітньої системи впливають певні фактори, а саме: якість взаємовідносин між суб'єктами освітньої діяльності, впровадження варіативних освітніх маршрутів, інтеграція та взаємодія кількох освітніх систем, регіональні процеси, спрямовані на збереження культурних цінностей та норм.

Для визначення вектору здійснення методичної роботи корисною є ідея В. Вакуленко про умови досягнення результативності діяльності професіоналом [2, с. 29]. Автор виділяє три основні складові частини досягнення творчого результату в діяльності: професіоналізм особистості, професіоналізм діяльності, творчість. Ми поділяємо означену думку та припускаємо, що такий підхід дозволяє на практиці здійснити чітку орієнтацію вихователів різного професійного рівня на стабільне неперервне вдосконалення діяльності.

У ході роботи над дослідженням виявлено, що методична система роботи в закладі дошкільної освіти покликана вдосконалювати методичну компетентність педагогів, використовуючи при цьому безцінні пласти педагогічної спадщини, сучасні досягнення психолого-педагогічної науки та перспективного педагогічного досвіду. Використовуються як традиційні, так і нетрадиційні форми роботи досягнення психолого-педагогічної науки та перспективного педагогічного досвіду. До традиційних форм відносять: інструктивно-методичні наради, методичні об'єднання, семінари-практикуми, конкурси педагогічної майстерності, індивідуальні методичні консультації, школи передового-педагогічного досвіду, дні ініціативи і творчості, науково-практичні конференції тощо. Нетрадиційні: панорама методичних знахідок, клуби, літературні світлиці, педагогічні консиліуми, методичні аукціони, проблемні столи, творчі звіти педагогічних колективів та інші. У педагогічній практиці дедалі ширше використовують інтерактивні методи. Масові форми науко-методичної роботи сприяють збагаченню інтересів, підвищенню кваліфікації педагога, виробленню практичних професійних навичок [9, с. 263].

Як зазначають українські науковці, впровадження інноваційних технологій, насамперед особистісно-орієнтованого, диференційного, розвивального навчання, є підґрунтям до компетентнісного підходу й ефективним чинником становлення професіоналізму працівників освіти.

Таким чином, у світлі сучасних вимог розвиток методичної компетентності вихователя, пройшовши шлях від навчання простим діям із підбору методів і прийомів до роботи в рамках цілої методичної системи, є необхідною умовою для розвитку професійної компетентності педагога в цілому.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Теоретичний аналіз наукових праць показав, що в структурі професійної компетентності педагога більшість учених виділяють три складові частини: науково-теоретичну, методичну та психолого-педагогічну. Ці положення послужили передумовою до виділення методичної компетентності в професійній діяльності вихователів. Аналіз психолого-педагогічної літератури дав можливість розкрити зміст поняття «методична компетентність вихователя ЗДО». Таким чином, методична компетентність – це комплекс професійних якостей педагога, що забезпечує ефективну навчально-виховну діяльність у закладі освіти. Науковий пошук дозволив визначити у структурі методичної компетентності такі компоненти: методичну грамотність; методичне мислення; методичну рефлексію. Аналіз наукових джерел дозволив виокремити певні педагогічні умови розвитку методичної компетентності вихователя дошкільного навчального закладу в процесі його педагогічної діяльності: розвиток ціннісного відношення до педагогічної діяльності; включення вихователя в активну творчу взаємодію в системах «вихователь – дитина», «вихователь – вихователь», «вихователь – методист дошкільного закладу», «вихователь – батьки» на основі «суб'єкт-суб'єктних» стосунків; здійснення диференційованого цілісного методичного супроводу діяльності вихователя; рефлексія щодо педагогічних дій на різних етапах діяльності (самоаналіз і самооцінка).

Здійснений у статті аналіз науково-практичних засад методичної компетентності дозволяє в подальшому вирішити завдання вдосконалення системи методичної роботи з формування професіоналізму вихователів дошкільних закладів освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Артемова Л.В. Педагогіка і методика вищої школи: навч.-метод. посібник для викл., аспір., студ. магістратури. Київ: Кондор, 2008. 272 с.
2. Вакуленко В.М. Вступ до акмеології педагогічної освіти: монографія. Алчевськ, ДГМІ, 2003. 149 с.
3. Волощук А.М. Формування методичної компетентності майбутніх учителів гуманітарного профілю у процесі педагогічної практики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Житомир, 2012. 20 с.

4. Ганжа Н. Індивідуальні форми методичної роботи з педагогами дошкільного навчального закладу. Дошкільна освіта. 2010. № 3(29). С. 15–23.
5. Корнєєва О.Л. Організація методичної роботи з вихователями дошкільних навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка». Одеса, 2012. 21 с.
6. Набока О.Г., Демченко М.О. Методична компетентність вихователів дошкільних навчальних закладів: теоретичний аспект. Молодий вчений. 2017. № 10.1 (50.1). С. 45–48.
7. Петрук І.С. Процес розвитку методичної компетентності вихователів ДНЗ у закладах підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Андрагогічний вісник: Наукове електронне періодичне видання. Випуск 5. 2014. С. 217–224.
8. Професійна діяльність і компетентність педагога. Сучасні підходи: навчально-методичний посібник / Укл. В.І. Петроченко. Запоріжжя: КЗ «ЗОЦТКУМ» ЗОР, 2011. 40 с.
9. Рибка Ю.В. Формування професійної компетентності вихователя дошкільного навчального закладу // Переяславская рада: её историческое значение и перспективы развития восточнославянской цивилизации: сб. науч. тр.: по матер. VI Междунар. науч.-практич. конференции, 15-16 декабря 2011 г. / ред. А.Г. Романовский, Ю.И. Панфилов. Харьков: НТУ «ХПИ», 2012. С. 261–264.
10. Рогальська Н.В. Формування методичної компетентності майбутніх вихователів у педагогічному університеті. Zbiór raportów naukowych. «Pedagogika Projekty naukowe» (27.02.2015 - 28.02.2015). Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2015. С. 34–40.
11. Шмиголь І. Сутність та структура професійної компетентності педагога. Проблеми підготовки сучасного вчителя, 2011. № 4(Ч. 1). С. 197–204.